

Inhoud

Voorwoord	9
Alle vissen zullen het bevestigen	17
Een wereld zonder stilte	29
Als sardines in een blik	42
Kleine visjes worden groot	58
Schelpen en schaaldieren	76
Suggesties van de chef	100
Teken eens een vis	114
Palingen onder de straatstenen	126
Een grote zeeslang	143
De zee als spiegel	159
Onderwatergesprekken	175
De zwanenzang van de tonijn	193
De lokroep van de sardine	208
Nawoord	217

Voorwoord

De rots was heel hoog, dus moest ik mijn waterschoenen uittrekken om niet uit te glijden tijdens het klimmen. Dat was beter: met hun roestige gespen deden mijn sandalen met riempjes van transparant plastic meer pijn aan mijn voeten dan een kwallenbeet. En ze remden me af bij elke stap die ik in het water zette. Dan had ik nog liever de steile rotsranden, zelfs als dat betekende dat mijn enkels de rest van de vakantie onder de waterbestendige pleisters met Disneyfiguurtjes zouden zitten.

Ik moest de top van die rots halen. Die kaap gaf het einde van het zandstrand aan, waar de volwassenen boven hun boeken wegdommelden. Ervoor lagen de onverbiddelijke 'vakantie-oefenblaadjes' op me te wachten; erachter strekte de ruige kustlijn zich uit. Vanaf de top zag je de kleine baai helemaal, met poelen en geulen tussen de rotsen. De zee rolde bij elke golf af en aan als een trage ademhaling, en wanneer de zee inademde, was het water glad en kon je alles wat eronder verborgen zat erdoorheen zien schemeren. Dat was het beste ogenblik om alles wat

onder water leefde te bekijken. Ik vond het heerlijk om die zeebewoners te zoeken, te wachten tot de zee inademde om ze te ontdekken en met een schepnetje proberen te vangen. Stuk voor stuk fascineerden ze me: groene krabben met pruiken van algen, doorschijnende garnalen, bellenblazende alikruiken en zelfs helrode anemonen, die ik niet durfde aan te raken, omdat de grote mensen hadden gezegd dat ze prikten. De enige dieren die ik zeker niet wilde tegenkomen waren vissen, die ver van de rotsen leefden, in het water waar je niet kon staan. Voor hen was ik bang. Mijn ouders brachten soms vis mee van de markt, en hun grote, ronde ogen vond ik al net zo eng als die twee spleten achter hun kop, waardoor ze onthoofde beesten leken. Uit angst voor vissen durfde ik me nooit voorbij de wereld van de poelen en rotsen te wagen. Het open, blauwe water dat verderop moest liggen, boezemde me een diepgewortelde angst in.

Vanaf die grote rots zag ik op het moment dat de zee inademde iets glanzen op de plek waar de golven begonnen. Een schittering die mijn blik vasthield: misschien een kleine schat, een stukje parelmoeren schelp of een verloren voorwerp. Dat moest ik even gaan bekijken. Al wankelend over de messcherpe rotsen kwam ik dichterbij die lichtflits. En op dat moment ontmoette ik een sardine.

Ik wist nog niet dat het een sardine was, en hoe zelden je die zo vlak bij de kust aantrof. Gewoonlijk leven sardines in volle zee. Deze was waarschijnlijk verdwaald, misschien was hij tot daar achtervolgd door tonijnen, ook een zeldzaamheid, want in die tijd zaten er niet veel tonijnen meer in de Middellandse Zee. Heb je al eens een levende sardine gezien? Weinig mensen weten hoe fraai zo'n levende vis is. Hij glansde zilverig, met een felblauwe lijn die over zijn zwarte rug slingerde. Op zijn flanken fonkelde een brede goudkleurige streep. De sardine was schitterend en teer tegelijk, net als de blikken speeltjes voor verzamelaars die me in winkels zo aantrokken, maar die ik nooit mocht aanraken behalve 'met mijn ogen'. Vanwege de manier waarop hij op zijn zij rolde, overgeleverd aan de golven, vermoedde ik dat deze sardine niet in topvorm was. Hij maakte zich niet eens druk om mijn aanwezigheid, terwijl anders zelfs het kleinste garnaaltje wegschoot, zodra mijn stappen het water alleen maar lieten rimpelen.

Behoedzaam ving ik hem met mijn schepnetje en bestudeerde toen vol ongeloof dit verbazingwekkende geschenk van de zee, dat in mijn plastic emmer met water rondzwom. De sardine staarde me aan met zijn zwart-witte oog; het leek alsof hij me iets wilde zeggen. Ik had de indruk dat hij me woordeloos zijn geheimen wilde toevertrouwen, over zijn leven in de blauwe wereld waar je niet kunt staan, over zijn vreemde sardineeventje. Zijn bestaan en de

manier waarop hij zijn universum waarnam, boeiden me. Ik vroeg me af door welke landschappen hij zwom en met welke schepsels, en of hij soms met andere sardines praatte. Plotseling joeg het diepe water me geen angst meer aan; ik voelde me aangetrokken tot de stilzwijgende geheimen van de zee.

Ik had nooit gedacht dat ik vanaf die ontmoeting met een sardine voor altijd geïntregeerd zou blijven door de mysteries van de oceaan. Dat die sardine me steeds verder zou meevoeren naar de volle zee, op ontdekkingsreis in een onderwateruniversum waarvan de boeiende bewoners allesbehalve zwijgzaam waren en me elk hun verhalen zouden vertellen.

Hoe communiceren zeewezens? Met welke zintuigen nemen ze de wereld waar? Lijken hun levens en hun emoties op de onze? Vanuit mijn verlangen om die raadsels op te lossen ben ik wetenschapper geworden. De hydrodynamica en biomechanica, mijn onderzoeksdomeinen, boden me een nieuwe invalshoek op de wereld van de zee, die wonderlijke antwoorden en nog meer nieuwe vragen aan het licht bracht.

Inmiddels heb ik zowel bij dag als bij nacht gezwommen, gevaren en zelfs gedoken om die fascinerende wezens te observeren. In de tijd dat ik me uit angst voor vissen niet waagde waar mijn plastic sandalen de bodem niet raakten, had ik geen idee dat ik ze ooit dag in, dag uit zou bestuderen en in

mijn vrije tijd naar ze toe zou reizen. Ik had nooit gedacht dat ik ooit walvissen zou horen zingen, potvissen zou zien in de Middellandse Zee, albatrossen zou tellen of met mantaroggen zou spelen... en dat ik bij mij om de hoek, midden in de stad, nog specialere vissen zou vinden.

Langs het water heb ik ook mensen ontmoet die hun lot met dat van de zee verbonden: wetenschappers die haar geheimen ophelderden, vissers die in harmonie met de zee leven, vrijwilligers die hun tijd in het behoud ervan investeren... Ik heb aan hun projecten meegewerkt om de onderwaterwereld beter te begrijpen, te beschermen, of gewoon om mijn plaats in dat ecosysteem terug te vinden en te begrijpen hoe je een harmonische dialoog met de oceaan kunt aangaan. Ze hebben me geleerd hoe je de fluitsignalen van dolfijnen interpreteert, hoe je tonijn vangt of zeehonden benadert... Zo heb ik andere verhalen ontdekt: sommige zijn door mensen opgeschreven of verteld, door de wetenschap of door betoverende legendes onder de aandacht gebracht, andere zijn spannender geworden door een nieuwe ontdekking of door de romantiek van mondelinge overlevering.

Wat heb ik uit al die verhalen geleerd?

Dat de onderwaterwereld niet alleen zijn intrigerende schoonheid deelt, maar ons ook met andere kennis overstelpt, met name over onszelf.

In mijn ogen hebben de bewoners van de zee me in de eerste plaats leren praten. Doordat ze ondanks

de ogenschijnlijke stilte van de zee elk op hun eigen manier communiceren en vertellen, heb ik begrepen wat een kunst spreken is. Deze zo verbluffend welsprekende wezens hebben me hun avonturen toevertrouwd en me het verlangen en het enthousiasme gegeven om er op mijn beurt over te vertellen. Dankzij hen kan ik in dit boek de verhalen delen die ik heb ontdekt.

Dit boek neemt je mee op duikexcursie naar diepe oceanen en lang vervlogen geschiedenis, en naar de wereld van wetenschap en legendes. Ik stel je voor aan het geheime genootschap van de ansjovisscholen, en we mengen ons samen in walvissenconversaties. Gaandeweg maken we kennis met buitengewone figuren, zoals de paling Åle die honderdvijftig jaar in een put leefde, en de zuigvis die vriendschap met de Australische Aboriginals sloot. We nemen even de tijd om naar het gezang van de sint-jakobsschelpen en de aloude saga van de buitennissige alikruik te luisteren. We ontcijferen de laatste nieuwe ontdekkingen van de wetenschap over de immuniteit van koralen en de geslachtsverandering bij de regenbooglipvis, en we dromen weg bij oude legendes van zeelieden, die vaak waarschijnlijker zijn dan de ongelooflijke werkelijkheid.

Ik hoop dat je uit dit boek zult opduiken zoals ik weer boven water kwam na mijn eerste duiksessie: met je hoofd vol verhalen, en met razend veel zin om ze op jouw beurt verder te vertellen. Dat je strandva-

kanties en uitstapjes naar het aquarium nooit meer hetzelfde zullen zijn, en dat je je goudvis, zeevruchtenshotels en broodje gezond met tonijn nooit meer met dezelfde ogen zult bekijken.

De sardine ging tekeer in mijn emmer, sprong tegen de wanden met blauwe en roze zeesterren. Hij leek te willen zeggen hoe graag hij terug naar zee wilde. Dus bracht ik hem naar de plek waar de baai in zee uitmondde en waar het water kalmer en dieper was. Ik liep als een koorddanser over de rotsen om de emmer niet om te kieperen en goot op een klein strandje de inhoud ervan in het water, veilig voor de branding.

Terwijl hij aarzelend wegzwom naar volle zee, gaf de sardine me een teken hem te volgen. Hij vroeg me met hem mee te komen en begon me zijn verhaal te vertellen.

Hoe hij me dat heeft verteld? Dat geheim bewaar ik. Het hele vervolg van dit boek is volstrekt waarheidsgetrouw. Of het nu gaat om resultaten van streng gevalideerd wetenschappelijk onderzoek, citaten uit eeuwenoude boeken of persoonlijke anekdotes en waarnemingen, die vele getuigen kunnen bevestigen: al mijn bronnen zijn betrouwbaar en controleerbaar. Maar wat de manier betreft waarop de sardine me zijn verhaal begon te vertellen, vraag ik je me op mijn woord te geloven.

Het is lang geleden gebeurd, en ik herinner het me niet meer zo goed. Heeft een goed verhaal niet vaak een ietwat vreemd begin? Laten we hem gewoon samen volgen, zoals ik als kind deed. Laten we samen luisteren naar zijn relaas, dat mijn kijk op de zee-wereld en mijn inzicht in onze wereld heeft veranderd.

Toen ik die dag van het strand terugkeerde, zocht ik de hele avond in de koffers in de garage naar een duikbril en een snorkel. Ik was best bang dat ik met de snorkel water zou binnenkrijgen of dat de te grote duikbril zou vollopen. Toen ik hem tegen mijn gezicht aan drukte, wist ik niet dat ik een nieuwe wereld zou binnentreden en nooit meer echt voet aan wal zou zetten.

Alle vissen zullen het bevestigen

*Waarin we duiken om te begrijpen wat vissen in zee
gewaarworden.*

*Waarin we ons afvragen of onze voorouders mis-
schien leerden praten door te duiken.*

*Waarin we constateren dat kleuren en geuren in zee
een taal zijn.*

*Waarin we ontdekken dat de ondertitels van de zwij-
gende oceaan in onzichtbare werelden worden gelezen.*

Tot aan je schouders het water in gaan is het lastigste. Zolang het water maar tot aan je kuiten of middel staat, lijkt het nog alsof je aan land bent; je klampt je vast aan de warmte van de zon. Maar eenmaal met je schouders onder water overvalt je altijd een rilling. Je stort je in een vijandige kou die je omstrengelt. Je springt.

De eerste keer dat ik in zee dook, moest ik zo rillen van het kille water dat ik een vreemde kreet slaakte. Doordat de duikbril over mijn gezicht zat, kwam er een hees getrompetter uit mijn mond, gedempt door